

JOAN PARELLADA I FELIU

EL MESTRE ARNAU DE VILANOVA (I)

IV Congrés d'Història de la Medicina Catalana
Poblet, 7-9 de juny de 1985
Actes, Vol. I

Arnau nasqué probablement a València, poc després de la conquesta d'aquesta ciutat, vers l'any 1238. Allí aprengué l'àrab i estudià llatí i humanitats. Passà després a estudiar medicina a Montpeller (1260?) i obtingué el títol de Mestre en Medicina, equivalent al de Doctor dels juristes (2).

Arnau es casà amb Agnès Blasi, filla d'uns comerciants de Montpeller. Anaren a viure a València, on els nasqué la seva filla única Maria.

L'any 1276 morí el rei d'Aragó Jaume I, deixant a Pere II València, Aragó i Catalunya; i a Jaume II Mallorca, el Rosselló, la Cerdanya i Montpeller.

Amb els anys, la fama d'Arnau anà creixent, i el 1281 el rei Pere li demanà que anés a viure a Barcelona, com a metge de la Casa reial, donat-li una renda anual de dos mil sous barcelonesos. Més endavant li regalà el Castell d'Ollers, a la conca de Barberà. En aquells anys Arnau traduí, de l'àrab al llatí, diferents obres.

L'any 1286 Arnau assistí a Pere II en una malaltia, de la que morí. Arnau retornà a València amb la seva família, però el rei Alfons mantingué a Arnau la mateixa pensió, amb la condició d'anar a Barcelona en cas de malaltia greu d'algú de la família reial. El 1291 morí Alfons III, passant a regnar Jaume II.

Pocs mesos després la filla d'Arnau ingressà a un convent dominicà de València.

Arnau regenta una càtedra: El mateix any 1291 Arnau era ja catedràtic a Montpeller. Jaume II el va fer el seu metge, amic i conseller, i residí a aquesta ciutat; sols anava a Barcelona si el demanava la Casa reial.

Aquests anys són els que donaren més fama a Arnau, doncs escrigué les seves obres més importants per la formació dels seus deixebles, especialment les de medicina teòrica, els comentaris als autors clàssics, les de farmacologia teòrica i les d'aforismes.

L'any 1299 el rei Jaume II envià a Arnau al rei de França com a ambaixador seu: hagué de tornar-hi l'any següent amb el mateix càrrec.

L'any 1300 es fundà la Universitat de Lleida.

Arnau metge de papes i de reis: Arnau curà a Bonifaci VIII (Benedetto Gastani) dels seus còlics renals l'any 1301; i fou també metge dels dos papes que succeïren a Bonifaci: Benet XI (Niccolo Bocassini), 1303-1304, i Climent V (Bernard de Got).

Arnau fou metge de molts reis: Quatre de la Casa reial d'Aragó: Pere II el Gran, i dels tres fills seus: Alfons II, el Liberal; Jaume II, el Just; Frederic III de Sicília. Dels reis de Nàpols, Carles i Robert; de les cases de Valois i d'Anjou, etc.

Segons Jacint Corbella: "El cos de doctrina de la medicina catalana començà a l'Edat Mitjana, amb el creixement nacional de Catalunya. És aleshores quan la nostra medicina assoleix per primera vegada -i única- el primer lloc. Només una vegada en tota la història el metge més important del món és català: Arnau de Vilanova, pels volts de 1300" (3).

Les preocupacions religioses d'Arnau de Vilanova: Aquestes preocupacions començaren vers l'any 1288; el 1296 Arnau va compondre diferents escrits religiosos, unint-se als franciscans "espirituals".

L'any 1310 Arnau llegí un escrit seu davant del Consistori Papal; en ell es parlava de "Somnis profètics" que havien tingut els reis Jaume II i Frederic III. Sembla que alguns dels allí presents -un cardenal i un provincial- comunicaren als dos reis que havien estat difamats, davant del papa i dels cardenals, com a crèduls en visions i com a vacil·lants en la fe.

Jaume II cridà a Arnau per tal que es justificqués. Arnau negà l'acusació, però el rei demanà al papa una còpia del parlament d'Arnau; el papa l'envià i D. Jaume comprovà la veritat de les denúncies, i que Arnau l'enganyava. Jaume II escrigué al papa la veritat. Arnau es refugià a Sicília, doncs Frederic el protegia.

L'any 1311, anant a Avinyó per mar, per tal de fer una visita mèdica al papa, Arnau de Vilanova morí enfront de Gènova, ciutat on l'enterraren; al segle XVII encara s'hi podia veure el seu sepulcre.

LES OBRES MÈDIQUES D'ARNAU DE VILANOVA (4).

A la biblioteca del Monestir de Montserrat hi ha dues edicions de les obres mèdiques d'Arnau:

1. Arnaldi de villa nova. Lugduni, Fr. Fradin, 1509; 317 fulls (60 obres).

2. Arnaldi de villa nova. Lugduni, J. Myt, 1532, 318 fulls (61 obres).

Les dues edicions tenen les mateixes obres, excepte la darrera obra de l'edició de 1532, que té a la fi, l'obra que no és a l'altra.

A més, hi ha diferents obres d'Arnau editades separatament.

I. MEDICINA TEÒRICA.

1. SPECULUM MEDICINE: És una de les obres més extenses i importants d'Arnau. Feta segons el pla d'estudis de la Facultat de Medicina de Montpeller, pla que Arnau havia aconsellat al papa Climent V i posat en pràctica l'any 1309; basat en els autors clàssics i en altres de gran renom. És una obra feta per aclarir el que està fosc en Galèn.

Segons el pla d'estudis d'Arnau els estudiants havien de conèixer les principals obres de Galèn: De complexionibus, de malitia complexionis diverse, de simplici medicina, de morbo et accidenti, de crisi, de diebus criticis, de ingenio sanitatis,... com també les obres mèdiques d'Avicenna, que podien substituir-se per les de Rasis i Isaac.

Després d'estudiar sis cursos, l'aspirant exposava temes de la Tegni Galieni; i del Regimen acutorum, pronòstic i aforismes hipocràtics; i de la Isagoge de Hunain; per cert que aquest volgué fer, abans que Arnau, una obra semblant al Speculum, però de poca categoria i molt més breu. Del Speculum n'hi ha deu manuscrits dels segles XIV i XV.

D'estil i doctrina semblant al Speculum són les dues obres següents, però són més curtes i escrites ja abans.

2. DE INTENTIONIBUS MEDICORUM: N'hi ha set manuscrits del segle XIV.

3. DE HUMIDO RADICALI: Obra més fisiològica que les 1. i 2. i d'un estil més erudit.

4. DE CONSIDERATIONIBUS OPERIS MEDICINE: Té un estil com si fossin unes conferències magistrals. N'hi ha deu manuscrits dels segles XIV i XV.

II. COMENTARIS A AUTORS CLÀSSICS.

5. COMMENTUM ARNALDI SUPER TEXTU GALIENI DE MALA COMPLEXIONE DIVERSA: Arnau ataca interpretacions que alguns àrabs feien de certs escrits de Galèn.

6. QUESTIONES SUPER EODEM LIBELLO. Obra apòcrifa.

Segueixen tres comentaris a aforismes hipocràtics:

7. EXPOSITIO SUPER APHORISMO: "IN MORBIS MINUS".

8. REPETITIO SUPER CANONE: "VITA BREVIS".

9. TABULA SUPER: "VITA BREVIS".

El 8. i el 9 fan referència al primer dels aforismes que comença així: "La vida és curta, l'art llarg; l'ocasió fugaç, l'experiment enganyós; el judici difícil...".

III. FARMACOLOGIA TEORICA.

10. DE GRADUATIONIBUS MEDICINARUM APHORISMI: És un mètode de dosificació medicamentosa per aplicació del càlcul matemàtic. Ja Galèn s'ocupa d'això i, al segle IX, Al-Kindí. Aquest digué, com Galèn, que creïa en proporció geomètrica. En canvi, Averroes (segle XII), creia que augmentava sols en proporció aritmètica, cosa que negà Arnau. D'aquesta obra d'Arnau n'hi ha cinc manuscrits (5).

11. DE DOSIBUS TYRIACALIBUS (6).

IV. AFORÍSTICA.

12. PARABOLE MEDICATIONIS: Té 339 aforismes en vuit grups. N'hi ha quatre manuscrits (7).

13. COMMENTUM SUPER SUIS PARABOLIS.

14. DE TABULIS GENERABILIS QUE MEDICUM INFORMANT SPECIALITER CUM IGNORANTUR EGRITUDO.

15. DE APHORISMIS. N'hi ha 211.

16. DE BONITATE MEMORIE. Té 26 aforismes, traduïts al català el segle XV. (8).

V. REGIMEN SANITATIS.

17. DE CONSERVATIONE SANITATIS REGIS ARAGONIE: El rei Jaume II demanà a Arnau que escrigués unes regles higièniques per a ell. Arnau escrigué aquesta obra; inclús a la fi hi ha un petit tractat sobre les hemorroides, doncs el rei en patia (9).

18. DE REGIMINE SANITATIS. Apòcrif.

19. DE REGIMINE SANITATIS SALERNITANO. Apòcrif.

20. DE REGIMINE CASTRA SEQUENTIUM. És una petita higiene militar.

21. DE CONSERVANDA IUVENTUTE ET RETARDANA SENECTUTE.

VI. TRACTATS DE MEDICINA PRÁCTICA.

22. BREVIARIUM PRACTICE: És l'obra més extensa d'Arnau. Els dos primers llibres estudien les malalties localitzades a un lloc, ordenades des de les del cap a les dels peus. El tercer llibre és sobre ginecologia i les mossegades verinoses; i al quart hi ha les febres. Té 500 fórmules de 70 autors.

23. PRACTICA SUMMARI: Obra escrita a petició del papa Climent.

24. DE PARTE OPERATIVA: Sembla una obra tardana d'Arnau, que no pogué acabar-la.

VII. MONOGRAFIES MEDIQUES.

25. COMPENDIUM REGIMENTI ACUTORUM: Obra inspirada en una d'hipocràtica de nom semblant. N'hi ha 4 manuscrits del S. XIV.

26. DE MODO PREPARANDI CIBOS ET POTUS INFIRMORUM IN EGRITUDINE ACUTA. Apòcrif.

27. DE FEBRIBUS REGULE GENERALES. Apòcrif.

28. DE FLEBOTHOMIA.

29. DE STERILITATE, TAM EX PARTE VIRI QUAM EX PARTE MULIERIS. Apòcrif.

30. DE CONCEPTIONE.

31. DE COITU.

32. DE AMORE HEROICO. Carta que Arnau contesta a la d'un metge

de Sardenya sobre les alteracions psico-físiques degudes a un amor vehement. Diu que, més que una malaltia, és un accident.

33. TRACTATUS CONTRA CALCULUM. Obra escrita al papa Bonifaci VIII després de curar-lo dels seus còlics renals. Hi ha 4 manuscrits del segle XV.

34. REGIMEN PREVENTIVUM ET CURATIVUM CONTRA CATARRUM. Sembla dirigit a un papa. Hi ha dos manuscrits del segle XV.

35. REGIMEN PREVENTIVUM ET CURATIVUM CONTRA TREMOREM CORDIS. Hi ha manuscrits del segle XIV.

36. REGIMEN QUARTANE. Sembla escrit al papa Climent VI.

37. DE CURA FEBRIS ETHICE (hèctica o tuberculosa).

38. DE REGIMINE PODAGRE (gota articular).

39. TRACTATUS DE EPILEPSIA. Apòcrif.

40. DE SIGNIS LEPROSORUM (10).

41. DE CAUTELIS MEDICORUM.

42. TRACTATUS DE ESU CARNIUM PRO SUSTENTATIONE OEDINIS CARTUSIENSE.

VIII. FARMACOLOGIA PRACTICA.

44. ANTIDOTARIUM (11).

45. TRACTATUS DE VENENIS. Lloa l'"eximia triaca". No és segur que sigui d'Arnau.

46. LIBELLUS DE ARTE COGNOSCENDI VENENA. Trata dels símptomes de les intoxicacions i dels seus tractaments.

47. DE VINIS (medicinals). Hi ha 40 manuscrits medievals.

48. DE AQUIS LAXATIVIS.

49. DE CONFERENTIBUS ET NOCENTIBUS PRINCIPALIBUS MEMBRIS NOSTRI CORPORIS. Té deu capítols, un per cada òrgan.

50. RECEPTA ELECTUARIUM MIRABILIS...

IX. MAGIA I ASTROLOGIA.

51. DE MALEFICIIS. Apòcrif. Arnau era contrari a la màgia, però no a certa astrologia mèdica, com molts dels metges d'aquell temps.

52. DE SIGILLIS. Hi ha el cas de l'anell d'or, amb un signe del zodíac, que sembla que Arnau envià a Bonifaci VIII. Aquesta obra podria no ser escrita per Arnau.

53. DE ASTRONOMIA. (Es astrologia mèdica). Sembla que Arnau sols creia en la influència llunar.

54. DE PRONOSTICATIONE VISIONUM QUE FIUNT IN SOMNIS. Per exemple, les que Arnau interpretà a Frederic III de Sicília.

X. ALQUÍMIA.

55. ROSARIUM PHILOSOPHORUM. Apòcrif.

56. LUMEN NOVUM. Apòcrif.

57. FLOS FLORUM. Apòcrif.

58. EPISTOLA SUPER ALKIMIA AD REGEM NEAPOLITANUM. Apòcrif.

XI. COSMÈTICA.

59. DE ORNATU MULIERUM. Apòcrif.

60. DE DECORATIONE. Apòcrif.

**Hec sunt opera Arnaldi de villa
nova nuperrime recognita
ac emēdata diligentiq;
opere impressa que
in hoc volumi-
ne continen-
tur.**

Exerculum medicinz.	Folio.	1	De arte cognoscendi venena.	221.
De intentionibus medicorum.		30.	De ossibus rryncalibus.	222.
De humide radicali.		38.	De graduationibus medicinarum amphotismi.	223.
Commentum Arnaldi super tertio Galieni de mala comple- xione diuina.		42.	De simplicibus.	233.
Questiones super eodem libello.		55.	Antidotarium.	243.
De regimine sanitatis.		67.	De emis.	262.
De coleruatione sanitatis regie aragonie.		87.	De aquis Iatatinis.	265.
De cōsuetudine iuuentute & retardanda senectute.		80.	De ornatu mulierum.	269.
De cōsiderationibus operis medicinz.		90.	De decoratione.	271.
De fibrobomia.		101.	Commenum super suis parabolis.	272.
Parabolic meditationis: que alio nomine a medicis appellan- tur regule generales seu canones generales curatiois mor- borum.		101.	De coltra.	277.
De tabulis generalibus que medicum informare specialiter cum ignoratur egritudo.		113.	De conferentibus & nocentibus principalibus membris no- stri corporis.	274.
De amphotismis.		120.	Reperitio super canone. Ultra bracia.	275.
De parte operantis.		123.	Tabula super Una bracia.	281.
De regimine castra sequentium.		130.	Etoposio super ampto. In modis minus.	284.
De regimine sanitatis salernitano.		130.	De febribus regule generales.	287.
Exazartum practice: cum capitulo generali de vniuersis et tra- ctatu de omnibus febribus.		150.	De pronosticatione visiois que sunt in fomnis.	290.
Practica summaria: seu regimen ad infantiam domini pape clementis.		201.	De astronomia.	291.
De modo preparandi cibos & potus infirmorum se egritudi- ne acuta.		201.	De officis ligaturis.	297.
Compendium regimenti acutorum.		208.	Solarium ppholopozorum.	298.
Regimen quartane.		208.	Lumen notam.	300.
De casu febris ethice.		209.	De sigillis.	301.
De regimine podagre.		210.	Flos flozum.	307.
De sterilitate tam ex parte vtriq; ex parte mulieris.		211.	Epistola super alkimia ad regem neapolitanum.	307.
De conceptione.		213.	Recepta electuarij mirabilis preseruatis a epidemia & cōfor- tante mineta omnium virtutum.	304.
De signo leprosum.		214.		
De bonitate memorie.		214.		
De amore herosco.		214.		
De maleficijs.		215.		
De cautelis medicorum.		215.		
De venenis.		210.		

**¶ Petri Salij Arcelesii, Carmen ad lectorem.
De laudibus Arnaldi de villa noua.**

**Si cupis infestos morbos euadere lector:
Et differre tuo Canidem capiti.
Si causas rerum: diuinaq; dogmata scire:
Abdita nature si penetrare datur:
Arnaldi libro: quos Thomas nuper ab atris
Edidit tenebris: nocte dieq; legi.**

C. R. V.

Contentum hoc volumine.

Speculum medicine.	Folio. 1.	De arte cognoscendi venena.	127.
De intentionibus medicorum.	36.	De febribus pyricis.	122.
De humido radicali.	38.	De graduationibus medicinarum apothecarum.	123.
Commentum Arnaldi super textu Galeni de male cognitione diversis.	42.	De simplicibus.	124.
Questiones super eodem libello.	55.	Antidotarium.	143.
De regimine sanitatis.	62.	De vitis.	162.
De conseruatione sanitatis regis aragonie.	82.	De aquis Iaratus.	165.
De conseruanda iuuentute et retardanda senectute.	86.	De ornatu mulierum.	167.
De considerationibus operis medicine.	90.	De decoctione.	171.
De siccithonia.	101.	Commentum super suis parabolis.	172.
Parabole meditationis: que alio nomine a medicis appellantur regule generales seu canones generales curationis morborum.	101.	De comitibus et nocentibus principalibus medicamentis corporis.	172.
De tabulis generalibus que medicum informant specialiter cum ignoscatur egritudo.	113.	Repetitio super canone Vita breuis.	174.
De apothecis.	118.	Tabula super vita breuis.	181.
De parte operatiua.	120.	Expositio super amphi. In morbis minus.	184.
De regimine castra frequentium.	121.	De febribus regule generales.	187.
De regimine sanitatis salernitano.	130.	De pronosticatione viscerum que fiunt in somno.	190.
Buenarum practice: cu capitulo generali de vinctis et tractatu de omnibus febribus.	130.	De aliis comitibus.	193.
Practica summaria: seu regimen ad instaurandum domini pape clementis.	150.	De physico ligaruris.	193.
De modo preparandi cibos et potus infirmorum in egritudine acuta.	150.	Botanicus philosophorum.	196.
Compendium regimen acutotum.	157.	Italicum nouum.	300.
Regimen quartane.	158.	De ignis.	302.
De cura febuis estice.	158.	Flou Romanum.	302.
De regimine podagre.	159.	Epistola super ultimis ad regem neapolitanum.	303.
De sterilitate tam ex parte viri quam ex parte mulieris.	159.	Recepta electuarij mirabilis preseruantis ab epulimia et ebrietate interam omnium virtutum.	304.
De conceptione.	159.		
De signo leprosum.	159.	¶ Hic tractat sequentes magistri Arnaldi de villa noua hunc volumini nuperrime annectitur et nondum fuerat impressus	
De bonitate memorie.	159.	Tractatus contra calculi dictus specus manus dei ad presertim romani.	304.
De amoue herosco.	159.	Regime preseruans et curans contra catarrum.	306.
De cautelis medicorum.	159.	Regime preseruans et curans contra tremorem cordis.	309.
De venenis.	159.	Tractatus de epilepsia.	310.
		Tractatus de usu carniū pro sustentatione ordinis carnis nisi contra iacobitas.	314.
		Tractatus de philosophorum leprose.	

¶ Petri Salij Arcellen. Carmen ad lectorem.
De ludibus Arnaldi de villa noua.

Si cupis infestos morbos enadere lector:
Et differre tuo canicem capiti.
Si causas rerum: diuinaque dogmata scire
Abdita nature non penetrare datur.
Arnaldi libros: quos Thomas nuper ab astris
Eduxit tenebris: nocte dicit legi.

A les dues edicions de Lió hi ha també una obra que no he posat a la llista precedent perquè no fou escrita per Arnau, sinó que era una obra d'un autor àrab que Arnau traduí de l'àrab al llatí. Per això la poso amb les traduccions d'Arnau.

A l'edició de 1532 hi ha una obra d'alquímia que no és a la del 1509.
Es:

61. TRACTATUS DE PHILOSOPHORUM LAPIDE. Apòcrif.

LES OBRES D'ARNAU DE VILANOVA APÒCRIFES O DUBTOSSES: Com hem vist, hi ha bastantes obres atribuïdes a Arnau i de quina autenticitat no podem estar segurs. Per a comprendre la gran dificultat d'això sols cal mirar bé una llista que va fer Antoni Cardoner i Planas (13). En ella hi ha totes les obres d'Arnau, cada una amb els parers sobre la seva autenticitat de quatre autors moderns; s'hi pot apreciar fàcilment la gran diferència d'opinions sobre cada obra.

LES TRADUCCIONS D'ARNAU DE VILANOVA: Antoni Cardoner posa sis obres traduïdes per Arnau (14):

Galèn.....	De tremore, palpitatione, rigore et convulsione.
Al-Kindi	De medicinarum compositarum gradibus.
Costa ben Luqa	De phisicis ligaturis.
Avicenna	De viribus cordis.
Abu-l-Àla-Zuhr	De conservatione corporis et regimine sanitatis.
Abu-l-Salt-Umaya ibn Abd-al-Aziz	De medicinis simplicibus.

EDICIONS INCUNABLES D'ARNAU DE VILANOVA (Obres editades separatament) (15) .

De vinis (medicinals) en alemany	11 edicions
De vinis (id) en llatí	2 Ed.
De arte cognoscendi venena	5 ed.
Breviarium practice	4 ed.
De somniorum interpretatione	2 ed.
Antidotarium	1 ed.
De qua	1 ed.
Regimen sanitatis ad regem Aragonum	1 ed.
Rosarium philosophorum (en italià)	1 ed.
Speculum medicine	1 ed.
i alguns apòcrifs.	

EDICIONS CONJUNTES DE TOTES LES OBRES D'ARNAU DE VILANOVA AL SEGLE XVI. (16).

Lió	1509	impresor Fr. Fradin	IXXX- 317 fulls.
Lió	1520	G. Huyon	X- 318
Venècia	1527		XVI- 358
Lió	1532	Jacobo Myt	XVI- 318
Basilea	1585	C.Waldkirch	VI- 518 - XXII

LA CORRESPONDÈNCIA EPISTOLAR D'ARNAU DE VILANOVA. Joaquim Carreras i Artau diu (17) que la majoria de les lletres d'Arnau no són mèdiques, i que les mèdiques són generalment dedicatòries curtes; però que algunes són més llargues i poden considerar-se lletres; per exemple, les dedicatòries del TRACTATUS CONTRA CALCULUM a Bonifaci VIII i el DE CONSERVANDA IUVENTUTE ET RETARDANDA SENECTUTE al rei Robert de Nàpols.

Després tracta sobre algunes lletres d'alquímia que no són a cap manuscrit antic i que molt probablement són totes apòcrifes: PERFECTUM MAGISTERIUM ET GAUDIUM, dedicada a Jaume II; SUPER ALCHYMIA, al rei Robert de Nàpols; DE SANGUINE HUMANO a Jaume de Toledo, i EPISTOLA AD RICARDUM EPISCOPUM CANTUARIENSEM.

En canvi, són autèntiques dues lletres escrites pel rei Jaume II a Arnau (18): a la primera, escrita l'1 de juliol del 1308, li prega que li enviï aviat la seva nova obra SPECULUM MEDICINAE; la paraula "speculum" era llavors molt usada, i és segur que no fa referència a la primera obra que hem descrit de medicina teòrica; doncs és una obra feta per a metges i difícil d'entendre per un que no ho és. Segurament que és tracta a l'obra que el rei li havia demanat escrigués per el seu ús personal, l'obra nº 17 del grup V.

A la segona lletra, escrita el 15 d'agost del 1308, el rei comunica a Arnau que ja ha acabat de pendre la medicina que li havia donat, pregant-li que li enviï de la mateixa la quantitat que cregui necessària, explicant-li la manera de confeccionar-la. Finalment torna a insistir en que li enviï l'obra "Speculum medicinae".

LA LLIBRERIA D'ARNAU DE VILANOVA: Joaquim Carreras i Artau (19) diu que a primers d'aquest segle es trobà a la Seu Metropolitana de València un inventari fet l'any 1318 (set anys després de la mort d'Arnau) que contenia tots els béns mobles d'Arnau, posats dins de baguls, caixes, maletes, etc. Hi havia molts papers personals, cartes, el testament d'Arnau guardat dins d'un plec de paper clos amb tres segells.

Els llibres passaven llargament dels 200 (uns 224). En aquell temps era la llibreria particular més copiosa de la Península. Sols en tenien més algun monestir (Ripoll) o catedrals (Vic, Barcelona). A més és la llibreria més antiga coneguda d'un laic català i àdhuc espanyol.

La llàstima és que aquest inventari tenia un fi purament legal, no bibliogràfic; no deia, per exemple, el nom de bastants autors i altres dades bàsiques, cosa que fa que molts no poden identificar-se.

Hi havia 175 còdex en llatí, 14 en català, 1 en sicilià i 16 en àrab, grec o hebreu; a més de 17 guardats per l'amic d'Arnau Pere Jutge.

NOTES

- (1) B. HAUREAU. Arnaud de Villeneuve. Histoire litteraire de la France. Tome XXVIII, pàg. 26-126. Paris, Libr. Universitaire, 1881. Descrigué detalladament el que sabia de la vida d'Arnau, i després les seves obres. Però com que ja fa més de cent anys que ho escrigué queda tot molt antiquat. Per això he preferit seguir les obres de Juan A. Paniagua, que està estudiant Arnau des de fa més de vint anys. En la cronologia he seguit la seva obra: "Estudios y notas sobre Arnau de Vilanova, médico". Valencia, 1969, pàg. 24-78.
- (2) CARDONER I PLANAS, Antoni: Història de la Medicina a la Corona d'Aragó. Barcelona, Ed. Scientia, 1973, pàg. 72.
- (3) I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana. Vol. I, pàg. 55.
- (4) Encara que hi ha obres a les que Arnau dóna més d'un nom, per evitar confusions sempre usarem el primer nom que posa als índex de les dues edicions del segle XVI que hem consultat.
- (5) Mc VAUGH, Michael R.: Aphorismi de gradibus. Granada-Barcelona, 1975; 338 pag. Edició crítica de l'obra d'Arnau a les pag. 137-228. També hi ha el "Liber de gradibus d'al-Kindi incipit: "Quia primos...", pag. 263-305; i parts de l'obra "Colliget" d'Averroes que tenen relació amb les dues obres precedents, pag. 307-326.
- (6) NOVELLAS ROIG, A.: La Triaca de Andrómaco. Barcelona, 1944, 62 pag.
- (7) Tenim un comentari a aquesta obra, escrit pel primer metge que va anar a Amèrica, en el segon viatge de Colom: ALVAREZ CHANCA, Diego: Commentum novum in parabolis. Madrid, Ed. Cultura Hispánica, 1977, pag. 99-123.
- (8) Obra de la nota (9), pag. 251-255.
- (9) Tenim també una edició catalana d'aquesta obra, traducció que ha estat editada per el P. Miquel BATLLORI, S.I.; Arnau de Vilanova, obres catalanes, vol II: Escrits mèdics. Barcelona, Ed. Barcino, 1947; pag. 99-200. El mateix P. Batllori ens explica la causa d'aquesta traducció a la pag. 74: "La reina Blanca d'Anjou, desconixedora del llatí... encarregà al cirurgià Berenguer Sarriera que en fes una traducció catalana, traducció feta entre els anys 1305 i 1310". Al segle XV s'en va fer una versió abreujada en català, que s'edità al mateix volum II, pag. 201-249.
- (10) PANIAGUA, Juan A.: Estudios y notas sobre Arnau de Vilanova. Madrid, 1963. Té una traducció al castellà de l'obra d'Arnau "SIGNOS DE LA LEPRO", pag. 52-55.
- (11) A la Biblioteca de Montserrat hi ha un altra edició del Antidotarium. Valencia, Spindeler, 1945. Es un incunable molt rar, doncs segons el GESAMTKATALOG der WIEGENDRUCKE; (Leipzig-Stuttgart), 1925-68, sols se'n coneixen altres dos exemplars: un a Toledo i un altra a Nova York.
- (12) Vegis el capítol VII a l'obra de Cardoner, nota (2).
- (13) Vegeu a la mateixa obra de Cardoner les pag. 46-49, nota (2).

- (14) També a Cardoner, p. 39, nota (2).
- (15) Vegeu el catàleg d'incunables en alemany de la nota (11).
- (16) Vegis l'obra de Juan A. Paniagua de la nota (10), pag. 42.
- (17) CARRERAS ARTAU, Joaquim: L'epistolari d'Arnau de Vilanova. Barcelona, 1950. Institut d'Estudis Catalans, 27 pag.
- (18) RUBIO i LLUCH, A.: Documents per l'Història de la Cultura Catalana Migeval. Barcelona. Institut d'Estudis Catalans, 1908, Vol.1, documents XXXVI (pag. 45-46) i XXXVIII (pag. 49).
- (19) CARRERAS ARTAU, J.: La llibreria d'Arnau de Vilanova. Miscel·lània Finke. Barcelona, 1935; pag. 63-84.